

บทที่ 3

พัฒนาการประวัติศาสตร์เศรษฐกิจปากพนัง

ภูมิหลังของปากพนังในบริบทของการพัฒนา

“ปากพนัง” เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งในอดีตเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายจากเหตุการณ์วาตภัยที่แหลมตะลุมพุก ตำบลหนึ่งของอำเภอแห่งนี้ เมื่อ พ.ศ.2505 และจากโศกนาฏกรรมดังกล่าวนับเป็นครั้งแรกที่ทำให้ชื่อของปากพนังเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และในปัจจุบันยังเป็นพื้นที่ดำเนินการของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริอีกด้วย ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาพื้นที่แห่งนี้ในหลายแง่มุม รวมไปถึงการนำเสนอพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ต่างๆ ซึ่งโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังถือเป็นต้นแบบของการจัดการน้ำในประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2548: 9)

ดังนั้นอำเภอปากพนังที่เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาพื้นที่โดยรอบลุ่มน้ำนั้นจึงกลายเป็นชื่อที่คุ้นหูเมื่อพูดถึงโครงการพัฒนาดังกล่าวไปด้วย แต่หลายคนอาจจะไม่ทราบว่าอำเภอปากพนังเดิมที่เดิวนั้นเคยมีความสำคัญในฐานะแหล่งผลิตข้าวที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของภาคใต้มาก่อนจนได้ ชื่อว่าเป็น “อู่ข้าวอู่น้ำของภาคใต้”

จากบ้านเบี้ยซัดถึงอำเภอปากพนัง

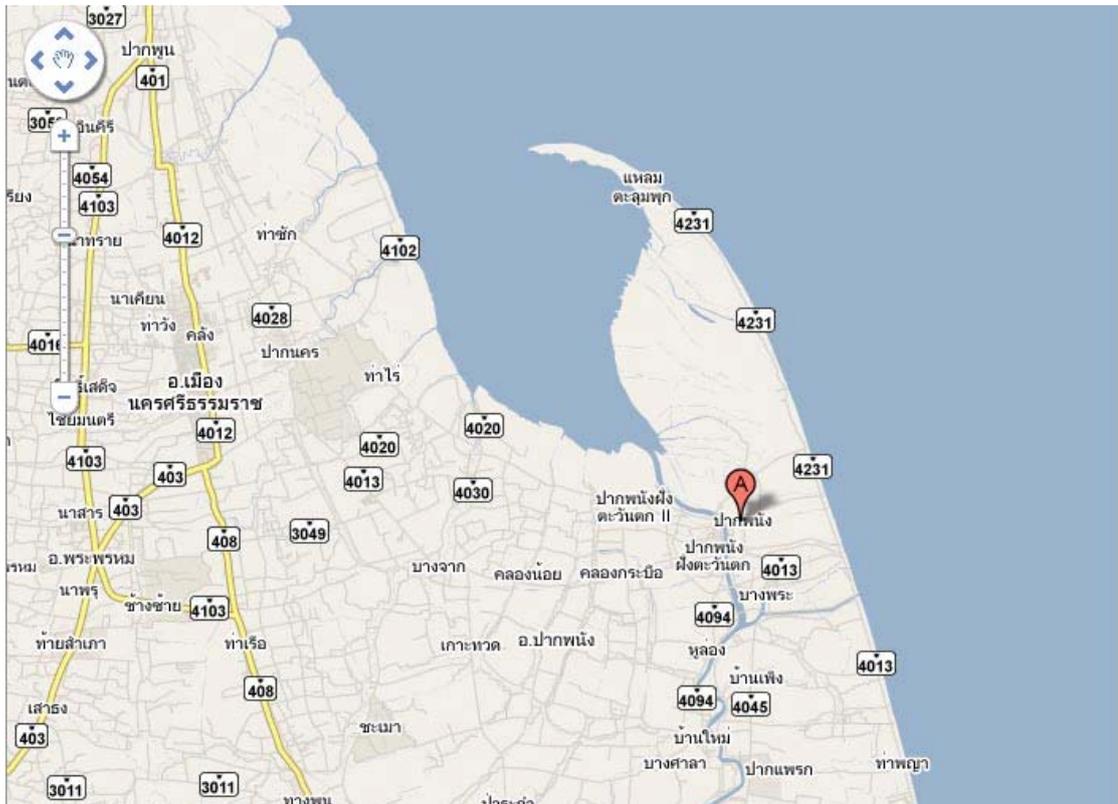
เดิมอำเภอปากพนังมีชื่อว่า “แหลมเบี้ยซัด” ซึ่งน่าจะมีที่มาจากการที่พื้นที่แห่งนี้ตั้งอยู่ติดกับชายฝั่งทะเลอ่าวไทย โดยเป็นแนวแหลมยื่นออกไปในบริเวณอ่าวปากแม่น้ำปากพนัง ซึ่งเป็นสถานที่ที่คลื่นซัดเอาหอยเบี้ยจากทะเลขึ้นฝั่ง และหอยเบี้ยที่พบบริเวณนี้ในสมัยโบราณถูกใช้เป็นเงินตราแลกเปลี่ยนสินค้า นอกจากนี้ยังในบริเวณดังกล่าวยังอยู่บนเส้นทางเดินเรือติดต่อค้าขายที่สำคัญในเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มักมีเรือสำเภามาอับปางลงอยู่บ่อยครั้งจนเกิดเป็นตำนานเล่าขานกันดังเช่นตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชที่กล่าวถึงการพบผ้าพระบตที่ปากพนังไว้ดังนี้

“...ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยราว พ.ศ.1773 สมัยพระเจ้าสามพี่น้อง คือเจ้าพงษาสุระกำลัง ดำเนินการสมโภชพระธาตุนั้น คลื่นได้ซัดผ้าแถบผืนใหญ่ผืนหนึ่ง ซึ่งมีลายเขียนเรื่องพุทธประวัติ ซึ่งเรียกว่า “พระบต” ขึ้นที่ชายหาดปากพ่อง (เบ็ช้ซัด) ชาวปากพ่องเก็บผ้านั้นไปถวายพระเจ้าศรีธรรมโศกราช...” (วิเชียร ณ นคร และคณะ 2521:67 อ้างถึงใน พงดา แก่นแก้ว 2542:26)

หลักฐานชิ้นดังกล่าวทำให้เราทราบว่าอย่างน้อยในบริเวณที่ตั้งของอำเภอปากพ่องในเมื่อประมาณ 779 ปีก่อนเคยเป็นถิ่นฐานของผู้คนมาก่อนแล้ว นอกจากนี้ยังได้ปรากฏเรื่องราวของการสร้างป่าให้เป็นนา ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นนโยบายในการขยายเขตชุมชนของเมืองนครศรีธรรมราชออกไปยังพื้นที่กว้าง ความว่า “ให้นายหมันนายคงไปสร้างป่าเป็นนา ตำบลพ่อง” (นำขมนนครศรีธรรมราช 2534:56) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ของอำเภอปากพ่องได้กลายเป็นถิ่นฐานบ้านเมืองขึ้นมาได้เพราะการขยายพื้นที่นาเพื่อตั้งชุมชนมาตั้งแต่ต้น

จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอปากพ่องได้ขยายตัวขึ้นจนเกิดเป็นเมืองขนาดกลางที่ขึ้นตรงต่อเมืองนครศรีธรรมราชที่เป็นหัวเมืองชั้นเอกในขณะนั้น เช่น เมืองพ่อง เมืองเบ็ช้ซัด (ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 73 2485: 38-63) โดยเมืองเหล่านี้ในระยะต่อมาเมื่อ มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินครั้งสำคัญในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว¹ ได้ถูกรวมกลายเป็นอำเภอหนึ่งของมณฑลนครศรีธรรมราชในปี พ.ศ. 2439 ในชื่อของ “อำเภอเบ็ช้ซัด” ซึ่งในระยะต่อมาในวันที่ 22 มี.ค. 2445 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอปากพ่อง” ตามความนิยมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ที่มักเรียกชื่อพื้นที่ตามลักษณะของที่ตั้งที่อยู่บริเวณปากแม่น้ำปากพ่อง ซึ่งคำว่าพ่องนั้นหมายถึง แหล่มที่ยื่นออกไปในทะเลที่เป็นที่กำบังลมและคลื่นบริเวณหน้าอ่าวปากพ่องนั่นเอง

¹ สาเหตุประการหนึ่งของการปฏิรูปการปกครองครั้งสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 สืบเนื่องมาจากผลของสนธิสัญญาเบาวริงที่ไทยได้ทำไว้กับประเทศอังกฤษ ในปี 2398 ส่งผลให้เกิดการปรับโครงสร้างการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจตามมา (โปรดดูรายละเอียดใน ฉัตรทิพย์ 2551)

ที่มา <http://maps.google.co.th/>

ภาพที่ 1 ภาพแสดงลักษณะพื้นที่อำเภอปากพนัง ซึ่งมีลักษณะเป็นแหลมยื่นออกไปในทะเล

ข่าว...เศรษฐกิจหลักของปากพนัง

อาจกล่าวได้ว่าการผลของการปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้มีการตั้งมณฑล นครศรีธรรมราชโดยรวมเมืองสำคัญในภาคใต้ฝั่งตะวันออกคือเมือง นครศรีธรรมราช พัทลุงและ สงขลาเข้าไว้ด้วยกัน พร้อมกับการส่งข้าราชการที่ได้รับความไว้วางใจให้ลงมาควบคุมการปกครอง และพัฒนาให้พื้นที่ดังกล่าวเอื้อต่อการเติบโตของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบทุนนิยมหลังการ ทำสนธิสัญญาเบาวริง และสยามในเวลานั้นได้ก้าวเป็นส่วนหนึ่งของตลาดโลก ที่ขณะนั้นชาติ มหาอำนาจต่างๆ ที่เข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างต้องการสินค้าเกษตรจากดินแดนไทย ไป หล่อเลี้ยงอาณานิคมของตนที่แรงงานส่วนใหญ่ถูกนำไปเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในบริเวณตอนใต้ของแหลมมาลายู ซึ่งเป็นดินแดนอาณานิคมของอังกฤษที่ได้ใช้แรงงาน ชาวจีนและชาวมาเลย์ไปเพื่อการทำยางพาราและเหมืองแร่ในที่ดินอย่างเข้มข้น ทำให้ต้องนำเข้า

เสบียงอาหารมาเลี้ยงดูแรงงานเหล่านั้น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ 2527: 334 อ้างถึงใน พอตา แก่นแก้ว 2542:27)

ด้วยเหตุดังกล่าวเมื่อมีการตั้งมณฑลนครศรีธรรมราช ใน พ.ศ.2439 ทางรัฐบาลก็ได้เห็น ความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ในมณฑลนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นรอยต่อของแนวเขตพื้นที่ราบ ขนาดใหญ่และมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งผลิตข้าวขนาดใหญ่เพื่อ ส่งออกเป็นสินค้าไปยังตลาดต่างประเทศที่อยู่ใกล้เคียงได้ โดยพื้นที่ของอำเภอปากพนังนับเป็น พื้นที่สำคัญที่รัฐวางเป้าหมายว่า จะเป็นศูนย์กลางในการผลิตและส่งออกข้าวของภาคใต้ ด้วย ปัจจัยประกอบสำคัญดังนี้

1.การมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม

จากการศึกษาทางภูมิศาสตร์ที่ผ่านมาพบว่าพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย อัน เป็นที่ตั้งของอำเภอปากพนังนี้เดิมนั้นเคยมีสภาพเป็นทะเลมาก่อน และเกิดการทับถมของตะกอน ทะเลชายฝั่งและจากทรายที่ตกตะกอนจากแม่น้ำปากพนังที่ไหลมาจากแนวเทือกเขา นครศรีธรรมราช จนเกิดเป็นแผ่นดินงอกขึ้นมา ซึ่งจากข้อมูลการสำรวจสภาพดินในบริเวณอำเภอ ปากพนังพบว่า ลักษณะของชุดดินเป็นแบบเดียวกับชุดดินบางกอกซึ่งมีความเหมาะสมต่อการ เพาะปลูกข้าวได้เป็นอย่างดี (แผนงานเกษตร 2551 : 13) เช่นเดียวกับพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาใน ภาคกลางที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตข้าวที่ดีที่สุดของประเทศ นอกจากนี้สภาพภูมิประเทศของปาก พนังยังเป็นพื้นที่ราบกว้างใหญ่สามารถที่จะรองรับการปลูกข้าวได้มาก

อีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้ปากพนังเหมาะต่อการเป็นพื้นที่ปลูกข้าว เนื่องจากมีสภาพ ที่ตั้งที่เปิดรับลมมรสุมที่พัดเอาความชื้นและฝนเข้ามาจากชายฝั่งทะเลทั้ง 2 ด้านคือ ลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือจากทะเลอันดามันที่พัดเข้าหาชายฝั่งตะวันตกของภาคใต้ในช่วงเดือน พฤษภาคมถึงเดือนกันยายนของทุกปีและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากทะเลอ่าวไทยที่พัดเข้าสู่ ชายฝั่งตะวันออกของภาคใต้ ช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคมของทุกปี ยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พื้นที่อำเภอปากพนังเหมาะต่อการเป็นพื้นที่ปลูกข้าวเพราะมีน้ำฝนบริบูรณ์ และนอกจากนี้ยังมี แม่น้ำลำคลองหลายสายในพื้นที่ที่จะรองรับปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาได้ เพื่อหล่อเลี้ยงต้นข้าว ตลอดฤดูทำนา

2.ความเหมาะสมในการเป็นเมืองท่า

นอกจากการเป็นพื้นที่ปลูกข้าวขนาดใหญ่แล้ว ปากพนังยังตั้งอยู่ในบริเวณชายฝั่งทะเล มีอ่าวปากพนังที่สามารถเป็นที่พักจอดเรือสินค้าต่างๆ ได้ และยังคงอยู่บนเส้นทางเดินเรือที่สามารถเดินทางไปยังเมืองท่าที่เป็นตลาดรับซื้อข้าวที่สำคัญได้ เช่น ในดินแดน มลายูของอังกฤษ ปัจจุบันอยู่ในบริเวณประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งต่างมีความต้องการสินค้าเกษตรไปเป็นเสบียงเลี้ยงแรงงานที่มีอยู่อย่างมากในภาคการผลิตยางพาราและแร่ดีบุก ซึ่งนับรวมไปถึงพื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของภาคใต้ เช่น ระนอง พังงา ตรัง กระบี่ และภูเก็ต ที่เติบโตมาด้วยเศรษฐกิจยางพาราและเหมืองแร่เช่นเดียวกัน ทั้งยังเป็นพื้นที่ป่าเขาปลูกข้าวได้น้อย ทำให้พื้นที่ราบใหญ่ที่สุดในภาคใต้ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปากพนังและทะเลสาบสงขลาจึงมีความสำคัญต่อการผลิตข้าวป้อนแหล่งตลาดเหล่านี้เป็นอย่างมาก

ด้วยปัจจัยดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ประกอบให้อ่าวปากพนังมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งผลิตข้าวเพื่อการส่งออกที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ฝั่งตะวันออกดังกล่าวไปแล้วนั้น ทำให้รัฐบาลในขณะนั้นจึงได้เข้ามาดำเนินการพัฒนาพื้นที่แห่งนี้อย่างจริงจังนับจากการตั้งมณฑลนครศรีธรรมราช โดยเริ่มจากส่งเสริมการขยายพื้นที่ปลูกข้าวด้วยการขุดคลองใหม่ บำรุงคลองเก่า¹ สร้างถนน และอำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มนายทุนชาวจีนที่เข้ามาดำเนินธุรกิจข้าวและตั้งโรงสีข้าวเครื่องจักรไอน้ำที่ทันสมัยเพื่อตอบสนองต่อความต้องการข้าวจากต่างประเทศ อย่างเช่น การตั้งที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข เพื่อความสะดวกในการติดต่อการค้าระหว่างอ่าวปากพนังกับกรุงเทพและตลาดรับซื้อข้าวในต่างประเทศ การตั้งกองตะเวนเพื่อดูแลทรัพย์สินร้านค้าต่างๆ ในพื้นที่ ความเจริญรุ่งเรืองในช่วงเวลานั้นเห็นได้จากจำนวนโรงสีไฟเฉพาะเขตพื้นที่อ่าวปากพนังเกิดขึ้นถึง 11 โรง ตั้งเรียงรายตามฝั่งของแม่น้ำปากพนัง (ขจรจบ 2547: 23)

การดำเนินการขึ้นต้นดังกล่าวของรัฐบาลในขณะนั้นมีผลโดยตรงให้อ่าวปากพนังเจริญเติบโตขึ้นทั้งจากการเป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่กว้างใหญ่และการเป็นเมืองท่าค้าข้าว จนรัชกาลที่ 5

¹ เช่น การขุดคลองแยกจากคลองบางจากออกมาคลองปากพนัง เป็นต้น ซึ่งในการขุดคลองนั้น รัฐบาลใช้แรงงานของราษฎรในการขุด โดยการยกที่นาสองฝั่งคลองให้ผู้ขุด โดยวัดจากฝั่งคลองไปเป็นระยะ 40 เส้น และวันการเก็บค่านำให้ 2 ปี เพื่อเป็นการตอบแทน

ทรงได้บันทึกเป็นพระราชหัตถ์ถึงความเจริญรุ่งเรืองของอำเภอปากพ่องไว้คราวเสด็จพระราชดำเนินมาเปิดโรงไฟฟ้าแห่งแรกในอำเภอปากพ่องของเมื่อ พ.ศ.2448 ความว่า “อำเภอปากพ่องเป็นที่ทราบอยู่แล้วว่าเป็นที่สำคัญอย่างไร แต่เมื่อถึงที่ยังรู้สึก ว่า ตามที่คาดคะเนนั้นยังผิดไปเป็นอันมาก ไม่นึกว่าจะใหญ่โตมั่งมีถึงเพียงนี้...แม่น้ำโตรวรสักแม่น้ำเจ้าพระยา...เป็นที่นาอุดมดีบ้างก็กล่าวกันว่าดีกว่านาคลองรังสิต และมีที่ว่างเหลืออยู่มาก จะทำนาขึ้นได้ใหญ่กว่าที่มีอยู่แล้วเดี๋ยวนี้อีก 10 เท่า...บรรดาเมืองท่าในแหลมมลายูฝั่งตะวันออกเห็นจะไม่มีที่ไหนดีเท่าปากพ่อง” (กจช. มร.5ม/86)

จากข้อความดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าอำเภอปากพ่องมีความรุ่งเรืองที่สามารถรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สืบเนื่องมาจากการผลิตและแปรรูปข้าวในอนาคตเป็นอย่างมาก เพราะมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและมีพื้นที่ราบกว้างขวางเหลืออยู่ให้ขยายพื้นที่นาได้อีกจำนวนมาก ซึ่งต่อมาในระยะหลังก็มีการขยายพื้นที่การปลูกข้าวออกไปจนเต็มพื้นที่และกิจการโรงสีซึ่งเป็นเสมือนตัวกลางเชื่อมต่อระหว่างชาวนาและตลาดรับซื้อข้าวในต่างประเทศก็ขยายตัวเพิ่มขึ้น

โดยผลที่เห็นได้ชัดเจนจากการเติบโตขึ้นของเศรษฐกิจที่เกิดจากการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกนั้น ได้สร้างความมั่งคั่งให้แก่พ่อค้าและนายทุนในอำเภอปากพ่องอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการขยายตัวต่อธุรกิจอื่นๆ เช่น เกิดโรงเลื่อยที่ใช้เครื่องจักรตัวเดียวกับโรงสีข้าว การลงทุนในธุรกิจอื่นที่สัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ ด้วย เช่น การไปลงทุนในกิจการเหมืองแร่และธุรกิจขนส่ง ซึ่งทั้งหมดได้เชื่อมโยงเป็นวงจรเศรษฐกิจของนายทุนและราษฎรในอำเภอแห่งนี้ ซึ่งทำที่สุดเมื่อเจ้าพระยามรชาได้กลับมามาตรวจราชการในอำเภอนี้อีกครั้งใน พ.ศ.2461 ซึ่งครั้งนั้นเมืองปากพ่องได้มีความเจริญจากการค้าข้าวมากขึ้นจากช่วงเริ่มต้นการพัฒนาในปี พ.ศ.2439 ซึ่งเห็นได้ชัดจนมีการคาดคะเนว่า “...ปากพ่องจะต้องเขยิบฐานะขึ้นเป็นจังหวัดในเวลาหนึ่งในภายหน้า...” (กจช.ร.6 ม.3.3/2 เล่ม 1)

การขยายตัวของการค้าข้าวในบริเวณนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น สัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับนโยบายการค้าระหว่างประเทศของรัฐ รวมถึงสัมพันธ์กับระบบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การได้รับสิทธิของตนเองของราษฎรซึ่งมา

บุกเบิกที่นา หลังนโยบายการเลิกไพร่เลิกทาส รวมถึงความสัมพันธ์ของรัฐกับท้องถิ่นที่เปลี่ยนไป เนื่องจากการพยายามรวมอำนาจสู่ส่วนกลางของรัฐผ่านนโยบายต่างๆ

ข้าวชบเซาและหันไปสู่ธุรกิจประมง

อย่างไรก็ตามสภาพความเจริญรุ่งเรืองของแหล่งผลิตและส่งออกข้าวในอำเภอปากพนังก็ได้เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วภายหลังปี พ.ศ.2482 ซึ่งรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติควบคุมการค้าและการเคลื่อนย้ายข้าวตามนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม ซึ่งทำให้โรงสีในอำเภอปากพนังทั้งหมดถูกควบคุมโดยการบังคับให้ขายข้าวที่สีได้แก่ บริษัทข้าวไทยจำกัด ในราคาต่ำกว่าท้องตลาด เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้พ่อค้าข้าวกลับไปกดราคาข้าวที่ชาวนาส่งมาสีอีกทอดหนึ่ง ดังนั้นความเดือดร้อนจึงตกอยู่กับบรรดาชาวนา ซึ่งนานวันไปก็ทำให้ชาวนาลดการปลูกข้าวเพื่อส่งโรงสีลงเพราะขายข้าวได้ราคาไม่ดี บางส่วนก็เริ่มอพยพไปประกอบอาชีพในแหล่งอื่น จนในที่สุดเมื่อการปลูกข้าวเพื่อการค้าในพื้นที่ลดน้อยลง โรงสีจึงประสบปัญหาการขาดแคลนข้าวป้อนโรงสี และได้รุนแรงขึ้นเมื่อตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งรัฐบาลได้ปิดเมืองท่าแห่งนี้เพื่อควบคุมการส่งข้าวเป็นสินค้าออกทำให้เศรษฐกิจของอำเภอปากพนังยิ่งชบเซาลงอีกเพราะเรือต่างประเทศไม่เข้ามาค้าขายและเมื่อไม่มีสินค้าจากต่างประเทศ การผลิตข้าวเพื่อการค้าก็ต้องสิ้นสุดลงตามไปด้วย (พอลตา แก่นแก้ว 2525:84-85) และในที่สุดเมื่อถึง พ.ศ.2489 ศูนย์การการผลิตและการส่งออกข้าวในพื้นที่นี้ก็หมดความสำคัญลงไป

โดยในปี พ.ศ.2489 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติการค้าข้าวขึ้นมา ซึ่งมีข้อผูกมัดให้การเติบโตของการค้าข้าวส่งออกในลุ่มน้ำปากพนังชะงักไปเพราะพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีความเข้มงวดในขั้นตอนการส่งออกข้าวที่ไม่เอื้อให้พ่อค้าในพื้นที่อื่นนอกกรุงเทพมหานครได้รับความสะดวก เช่น ในเรื่องของการกำหนดช่องทางส่งออก หรือทุนจดทะเบียนสำหรับผู้ส่งออกข้าว ซึ่งทำให้โรงสีในอำเภอปากพนังเริ่มที่จะเลิกกิจการในช่วงนี้

จนกระทั่งเมื่อเกิดวาทภัยที่แหลมตะลุมพุก ในปี พ.ศ.2505 ซึ่งมีผลกระทบให้ปัญหาความทุกข์โทรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่นี้เป็นอย่างมาก ช่วงเวลานี้องเองที่ประชากรในอำเภอปากพนังได้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้เกิดการอพยพออกไปจากพื้นที่มากขึ้น หลังจากวาทภัยราวสิบปี ก็ได้เกิดธุรกิจประมงขนาดใหญ่ขึ้นในอำเภอปากพนัง กิจการประมงเจริญเติบโตมาก โดยสังเกตได้

จากปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในปี 2515 มีปริมาณถึง 801,800 กิโลกรัม แต่ในปี 2516 เพิ่มขึ้นเป็น 1,380,500 กิโลกรัม (กรมประมง 2520 อ้างถึงใน พอตตา 2542: 41) แม้ว่าในเวลานั้น ปากพนังจะมีการดำเนินกิจการโรงสีขนาดเล็กและการประมงมาแทนที่ แต่หลังจากนั้นในพ.ศ.2516-2520 เมื่อเกิดวิกฤติราคาน้ำมันโลกแพงขึ้น ก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจปากพนังอีกครั้ง ซึ่งทำให้กิจการอย่างเช่นประมง¹ และโรงสีเครื่องจักรหมายรายก็ต้องเลิกกิจการไป

ปากพนังในช่วงแผนการพัฒนาประเทศ

หลังจากปี 2504 ที่รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางและทิศทางการพัฒนาประเทศขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) การพัฒนาเป็นเพียงประกาศและการประชาสัมพันธ์ของทางราชการ ยังไม่มีโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาของรัฐตามพื้นที่ต่างๆ มากนัก

ปากพนังในช่วงเวลานั้นเรียกได้ว่ายังไม่เป็นที่รู้จัก รวมทั้งขาดความรู้ความเข้าใจต่อพื้นที่เป็นอย่างมาก เช่นกรณีที่เกิดขึ้นในที่ประชุมสัมมนาของตัวแทนกลุ่มชาวนาเพื่อพ.ศ. 2508 พลเอกประภาส จารุเสถียร ได้ตั้งข้อสงสัยเชิงตำหนิจนมีการลุกขึ้นชี้แจงในที่ประชุมและอภิปรายเกี่ยวกับความเป็นจริงที่ลุ่มน้ำปากพนังเป็นที่ราบลุ่มและประชาชนทำนาเป็นหลัก (ณรงค์ บุญสวยขวัญ 2543: 192)

จนถึงราวพ.ศ. 2510 ซึ่งทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 เน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนน เพื่อขยายพื้นที่ของอำนาจรัฐในการเข้าถึงพื้นที่

จังหวัดนครศรีธรรมราชได้เกิดการตัดถนนขึ้นหลายสาย เช่น ทางหลวงแผ่นดินสาย นครศรีธรรมราช-หัวไทร, สายชายทะเลปากพนังฝั่งตะวันตก-เชียรใหญ่ หรือ ถนนริมทะเลปากพนัง-หน้าโกฏิ-หัวไทร เป็นต้น ซึ่งการตัดถนนทำให้การสัญจรไปยังที่ต่างๆ มีทางเลือกมากขึ้น นอกจากอาศัยทางน้ำอย่างที่ผ่านมาเพียงอย่างเดียว (ขจรจบ 2547: 32)

¹ ในช่วง 2524 ผู้ทำประมงลดเหลือประมาณ 500 ราย ลดลงจากช่วงก่อนหน้าที่มีกว่า 1,000 ราย (พอตตา 2542: 41-42)

เมื่อรัฐเข้าสู่ท้องถิ่นได้มากขึ้น ก็ตามมาด้วยนโยบายการพัฒนาอาชีพด้วยเทคโนโลยีและความรู้ที่ทันสมัย โดยทางราชการได้พยายามเข้ามาส่งเสริมเร่งรัดการทำงานปีละ 2 ครั้งหรือซ้ำวนาปรังในช่วง พ.ศ. 2513 ปรากฏว่าได้มีการทดลองทำและได้รับผลผลิตสูงสุดในระหว่าง พ.ศ. 2516-2518 แต่หลังจากปี 2518 ก็ลดลง เพราะน้ำจากแหล่งชลประทานไม่เพียงพอ (ประวิทย์ 2534: 53 อ้างถึงใน ณรงค์ 2543: 195)

แต่ในช่วง 2518 นั้น นโยบายจากรัฐส่วนกลางในรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้มีนโยบายผันเงินลงสู่ชนบท หรือที่รู้จักกันในชื่อ “โครงการเงินผัน” ทำให้มีการนำเงินในส่วนนี้มาก่อสร้างขยายถนนเพิ่มเติม รวมทั้งมาจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ เช่น การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อบริโภคเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายเร่งรัดทำงาน 2 ครั้ง

ปากพนังในฐานะพื้นที่ยากจนที่ต้องพัฒนา

จากภาวะเศรษฐกิจที่ทรุดโทรมลงอย่างต่อเนื่องทำให้ฐานะของชาวปากพนังอยู่ในสภาพที่เรียกว่า “ยากจน” จากเอกสารแนวทางการพัฒนาภาคใต้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 – พ.ศ.2524) ของกองวางแผนภาค ตอนหนึ่งมีความว่า “... คาดว่าชาวนามีรายได้ต่ำกว่าชาวสวนยาง ขณะเดียวกันชาวประมงขนาดเล็กและกรรมกรชาวไร่ชาวนา มีฐานะความเป็นอยู่อย่างยากจนที่สุดในบรรดาผู้ประกอบการอาชีพทางด้านเกษตรในภาคใต้” (พอลตา แก่นแก้ว 2525:76) ปรากฏว่า ในระเบียบวาทะการกำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนา ลงวันที่ 29 มกราคม 2524 ได้กำหนดเขตอำเภอปากพนังเป็นพื้นที่ยากจน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจของอำเภอปากพนังในช่วงนี้อยู่ในภาวะตกต่ำและมีผลต่อสภาพชีวิตของประชาชนที่เป็นชาวนาซึ่งต่างละทิ้งที่นาในพื้นที่อพยพออกไปทำกินในท้องถิ่นอื่นซึ่งมีสภาพเศรษฐกิจดีกว่า เช่นไปทำสวนกาแฟและสวนผลไม้ในจังหวัดพังงา สุราษฎร์ธานี และกระบี่ รวมทั้งไปเป็นแรงงาน หรือเข้าไปศึกษาต่อในเมืองหลวง ซึ่งมีข้อมูลสถิติระบุว่าในช่วงนี้มีอัตราการย้ายเข้าน้อยกว่าการย้ายออก ดังนี้ ในปี พ.ศ.2524 มีการอพยพเข้าประมาณ 8.09 ส่วนอัตราการอพยพออก 8.46 ในปี พ.ศ. 2525 มีการอพยพเข้า 8.50 และอพยพออก 9.79 (อเนก สิทธิประศาสน์ อ้างถึงใน พอลตา แก่นแก้ว 2525: 106)

สภาพดังกล่าวทำให้ทางหน่วยงานราชการได้หันมาสนใจกับปัญหาความทุรุดโทรมทางเศรษฐกิจของอำเภอปากพนังมากขึ้น โดยหลังจากปี พ.ศ.2525 เป็นต้นมาได้เกิดโครงการพัฒนาอำเภอปากพนังในด้านต่างๆ เช่นในปี พ.ศ.2525 กรมชลประทานเริ่มดำเนินการพัฒนากลุ่มน้ำปากพนัง โดยมุ่งจัดให้มีน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเพียงพอ ส่วนทางจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ร่วมกับกรมเจ้าท่า กำหนดแผนขุดลอกร่องน้ำเพื่อให้เรือขนาด 3,000 ตันเข้าออกได้ทุกฤดูกาล และมีโครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือชายฝั่ง และยังกำหนด “แผนพัฒนาเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจอำเภอปากพนัง” เพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ คือ 1.การเพาะปลูก 2.การประมง 3.การพัฒนาการท่องเที่ยว และ 4.การพัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์กลางขนถ่ายสินค้าอุปโภคและบริโภคสู่ภาคใต้ตอนล่าง (ดูรายละเอียดใน พอตา 2525: 112-115)

นาุ้ง...ฝันอีกครั้งของปากพนัง

อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาดังกล่าวก็ไม่ได้ประสบผลอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้ เพราะการก่อสร้างท่าเทียบเรือชายฝั่งน้ำลึกไม่ได้ถูกสร้างขึ้นที่ปากพนัง ทำให้แผนพัฒนาที่ได้วางไว้ไม่ส่งผลตามที่คาดไว้ อย่างไรก็ตามในทศวรรษที่ 2530 เมื่อรัฐบาลพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ใช้นโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ด้วยการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการอุตสาหกรรม โดยในวันที่ 4 มีนาคม 2532 คณะรัฐมนตรีในขณะนั้นได้มีมติอนุมัติงบประมาณ 200 ล้านบาท ให้กรมประมงดำเนินโครงการพัฒนากลุ่มน้ำปากพนัง เพื่อการเลี้ยงกุ้งกุลาดำโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และระบบชลประทานน้ำเค็มในเขตพื้นที่อำเภอปากพนัง ซึ่งได้วางเป้าหมายไว้ว่าจะทำให้สภาพเศรษฐกิจที่อำเภอแห่งนี้ดีขึ้นอีกครั้ง

การดำเนินการพัฒนาอำเภอปากพนังได้เกิดขึ้นในหลายๆ ด้านตั้งแต่การก่อสร้างท่าเทียบเรือประมงชายฝั่งที่ทันสมัยความยาว 253 เมตร ท่าบริการน้ำมันและน้ำแข็งยาว 25 เมตร และในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2534 ได้มีการสร้างถนนอีกหลายสายเช่น ถนนเชื่อมระหว่าง ท่าเทียบเรือและถนนสายนคร-ปากพนัง ถนนสายปากพนัง-เชียรใหญ่และถนนสายปากพนังตะลุงพุก เป็นต้น (จพิศ สิริวิรัตน์และคณะ 2534: 82)

นอกจากนโยบายของทางรัฐแล้ว การเข้ามาของบริษัทเอกชนรายใหญ่ในพื้นที่ก็เป็นแรงกระตุ้นสำคัญ โดยในครั้งแรกบริษัทเอกชนได้เข้ามาทั้งกว้านซื้อและขอเช่าที่ดินหลายพื้นที่ใน

บริเวณอำเภอปากพนังและอำเภอใกล้เคียง โดยเลือกเช่าบริเวณใกล้น้ำทะเลเป็นหลัก ก่อนขยายตัวออกไปเรื่อยๆ ประกอบกับสถานการณ์ราคาข้าวในช่วงเวลานั้นมีราคาต่ำในขณะที่ราคาขอเช่าที่และราคาทุ้งทุลาต่ำมีราคาสูง¹ ชาวบ้านในปากพนังบางส่วนแม้ว่าในช่วงแรกจะไม่เห็นด้วยกับการทำนาทุ้ง จนเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวนาทุ้งที่ใช้น้ำเค็ม กับกลุ่มชาวนาข้าวที่ใช้น้ำจืดขึ้น โดยปัญหาความขัดแย้งนี้ แม้ว่าชาวนาจะทำเรื่องร้องเรียนกับทางราชการให้แก้ไข ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะนโยบายของหน่วยงานรัฐในช่วงเวลาดังกล่าวส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงกุ้งอย่างเต็มที่

ท้ายที่สุด ชาวนาในหลายพื้นที่ของอำเภอปากพนังจึงเริ่มปรับตัวเข้าสู่ธุรกิจการเลี้ยงกุ้งแทนนาข้าว โดยในระยะแรก การทำนาทุ้งนั้น เป็นบริษัทเอกชนขนาดใหญ่และนายทุนจากต่างถิ่นเข้ามาลงทุนเป็นหลัก ชาวนาน้อยรายที่จะมีทุนในการเริ่มต้นธุรกิจนี้ ในช่วงแรกจึงมีเพียงชาวนาฐานะร่ำรวยและมีทุนเท่านั้น แม้ผลตอบแทนที่ได้รับจะสร้างความสนใจและดึงดูดใจแก่ชาวปากพนัง แต่คนที่มีฐานะปานกลางหรือยากจนก็ยังไม่สามารถเข้ามาลงทุนในธุรกิจนี้ได้เองในช่วงแรก แต่จะไปเป็นแรงงานรับจ้างในนาทุ้งของบริษัทหรือนายทุนที่มาเช่าที่นาของตนก่อน เมื่อผู้มาขอเช่าไม่ต่อสัญญาเช่าที่ทำไว้ ด้วยเหตุผลเรื่องกำไรที่ไม่ได้ตามคาดในช่วงหลัง เจ้าของที่ดินเช่าที่ถูกเปลี่ยนเป็นบ่อกุ้ง จึงเข้ามาดำเนินกิจการบ่อกุ้งต่อด้วยตนเอง โดยการไปขอกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มาเพื่อลงทุน (ขจรจบ 2547: 68-71)

แต่ในท้ายที่สุดเมื่อแนวโน้มความต้องการของตลาดโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว หลังจากการกีดกันสินค้าเกษตรกรรมของประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ในช่วงกลางทศวรรษที่ 2530 ทำให้ทุ้งทุลาต่ำราคาตกลงและผู้ทำนาทุ้งในพื้นที่เริ่มประสบกับภาวะขาดทุนจากต้นทุนที่สูงขึ้นและภัยจากโรคทุ้งที่แพร่ระบาดอย่างรุนแรงและรวดเร็ว นอกจากนี้ผลกระทบทางภาวะแวดล้อมที่เกิดจากการทำนาทุ้งในพื้นที่ทำให้ดินเสื่อมโทรมลงเป็นวงกว้าง ส่งผลให้ที่ดินบริเวณใกล้เคียงที่เป็นนาข้าวก็ไม่สามารถผลิตได้อีกต่อไป ท้ายที่สุดจึงเกิดบ่อกุ้งร้างและปัญหา

¹ ในช่วงพ.ศ. 2530 ในช่วงเวลาที่บริษัทเอกชนเข้ามาซื้อและเช่าพื้นที่ ราคาข้าวอยู่ที่ประมาณเกวียนละ 5,000 บาท จากพื้นที่นา 3 ไร่ ส่วนราคาขอเช่าพื้นที่อยู่ที่ไร่ละ 5,000 บาท เพราะในขณะนั้นราคาทุ้งอยู่ที่ กิโลกรัมละ 3,500 บาท (ขจรจบ 2547: 68)

ความยากจนของอำเภอปากพนังก็มีรุนแรงมากขึ้นจากปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการล่มสลายของธุรกิจนากุ้ง

เรียกได้ว่า ความรุ่งโรจน์และร่วงโรยของอาชีพนากุ้งในพื้นที่ปากพนัง รัฐและนโยบายการพัฒนามีส่วนสำคัญในการสนับสนุนและเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายมุ่งพัฒนาประเทศสู่อุตสาหกรรม แม้จุดมุ่งหมายของนโยบายจะมุ่งพลิกฟื้นความรุ่งเรืองของปากพนังให้กลับมาเจริญรุ่งเรือง แต่การที่ทำให้ทุนเข้าสัมพันธ์กับท้องถิ่นด้วยการพาณิชย์อย่างเข้มข้น ซึ่งไม่อาจควบคุมความผันผวนของตลาดได้ (ขจรจบ 2547: 78-80) จึงทำให้เกิดปัญหาตกค้างในพื้นที่ปากพนังเพิ่มมากขึ้นไปอีก นอกเหนือจากปัญหาความยากจนแล้ว ก็ยังเกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมทั้งพื้นดินและแหล่งน้ำ และความขัดแย้งในเรื่องการใช้ทรัพยากรของอาชีพนาข้าวและนากุ้งที่แตกต่างกัน จนเป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามแก้ไขปัญหาของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐในด้านต่างๆ พัฒนาต่อมาเป็น “โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”

ปัญหาทรัพยากร ความยากจน และความขัดแย้ง สู่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังฯ

ในปี 2538 รัฐบาลในขณะนั้นได้อนุมัติให้มีการจัดตั้ง “โครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” อย่างเป็นทางการ โดยน้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังที่พระราชทานอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ พ.ศ. 2521 -2537 มาปรับใช้ จนนำมาสู่การพัฒนาพื้นที่ต่างๆ ในลุ่มน้ำปากพนังอย่างจริงจัง โดยมีเป้าหมายที่จะฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจที่ทรุดโทรมลงอย่างต่อเนื่องให้กลับมามีความรุ่งเรืองเหมือนเมื่อครั้งการผลิตและการค้าข้าวในพื้นที่นี้ยังคงมีความรุ่งเรือง ซึ่งการดำเนินการที่สำคัญเกิดขึ้นในพื้นที่ของอำเภอปากพนังซึ่งเป็นที่ตั้งของโครงการและมีการก่อสร้างประตูระบายน้ำ “อุกทกวิภาชประสิทธิ์” เพื่อแบ่งพื้นที่น้ำจืดและน้ำเค็มออกจากกัน เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำของอาชีพทางการเกษตรที่ต่างกันของชาวนาข้าวและชาวนากุ้ง นอกจากนี้ยังมีโครงการฟื้นฟูอาชีพและปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมให้ประชาชนหันกลับไปปลูกข้าวในพื้นที่นาร้าง การส่งเสริมการปลูกพืชพลังงานทดแทนเช่นปาล์มน้ำมัน หรือแม้แต่การส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม และการทำประมงชายฝั่ง ซึ่งการพัฒนาทั้งหมดนี้แม้จะไม่ทำให้

อำเภอปากพนังกลับไปมีความเจริญรุ่งเรืองเมื่อครั้งอดีตก็ตาม แต่ก็มี การวางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาเพื่อหวังทำให้ประชาชนในพื้นที่มีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นบ้าง

ความหวังครั้งใหม่ของปากพนัง -- โครงการปรับปรุงอาชีพให้เหมาะกับโซนน้ำ -- การเข้ามาของปาล์มน้ำมัน

การดำเนินการส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้จัดทำโครงการปรับเปลี่ยนอาชีพเกษตรกร ซึ่งเป็นโครงการซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อชดเชยอาชีพให้กับผู้ที่อาชีพเดิมนั้นไม่เหมาะสมกับการเขตการใช้ น้ำของโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริเช่น เคยเลี้ยงกุ้งน้ำเค็มในเขตน้ำจืด ซึ่งโครงการนี้เริ่มมาตั้งแต่ราว พ.ศ. 2548 โดยจะนำเสนอตัวเลือกทางอาชีพแก่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการจัดแบ่งเขตน้ำจืด-น้ำเค็ม เพื่อให้ปรับเปลี่ยนมาเป็นกิจกรรมอาชีพที่เหมาะสมตามเขตน้ำ โดยทางรัฐจะมีงบประมาณสนับสนุนและส่งเสริมในกิจกรรมที่เกษตรกรเลือกอย่างอิสระ โดยให้เลือกพืชพันธุ์เพื่อมาปลูก เช่น มะพร้าว ส้มโอ ปาล์มน้ำมัน หรือเลือกสัตว์ที่ต้องการทำมาเลี้ยงประกอบเป็นอาชีพ เช่น วัว ปลา ไก่ เป็นต้น

กลุ่มเกษตรกรในโครงการนี้ส่วนหนึ่งซึ่งรัฐสนับสนุนให้เลือกปาล์มน้ำมันเป็นอาชีพปรับเปลี่ยน เพราะปาล์มน้ำมันนั้นปลูกง่าย ดูแลรักษาไม่ยาก และสามารถปลูกในที่ดินซึ่งไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์มาก โดยโครงการจะออกงบประมาณในการปรับปรุงที่ดิน ค่าพันธุ์ และค่าปุ๋ยในการดูแลรักษาให้ ซึ่งเมื่อเข้าสู่ช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ พ.ศ. 2550-2551 ก็เป็นช่วงเวลาที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกพุ่งสูงขึ้น พร้อมๆ กับรัฐบาลมีนโยบายเรื่องการพัฒนาพลังงานทดแทน พืชที่ใช้ผลิตพลังงานทดแทนอย่างปาล์มน้ำมันจึงเป็นที่ต้องการของตลาดจนราคาปาล์มน้ำมันพุ่งสูงขึ้นเป็นอย่างมาก กลายเป็นตัวอย่างและแรงจูงใจสำคัญต่อชาวบ้านคนอื่นๆ ในพื้นที่ในการปลูกปาล์มน้ำมัน

ทำให้พื้นที่ปากพนังในปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนพื้นที่นาข้าวเป็นสวนปาล์มน้ำมันให้เห็นเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งด้วยเหตุผลเรื่องราคาของตลาด ปัจจัยเรื่องนโยบายพลังงานทดแทน ปัจจัยเรื่องราคาน้ำมัน และการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐเอง

จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของอำเภอปากพนังจากอดีตถึงปัจจุบันจะพบว่า พื้นที่แห่งนี้มีความเปลี่ยนแปลงสัมพันธ์กับพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศ นับตั้งแต่การทำสนธิสัญญาเบาวริง ในปีพ.ศ. 2398 เป็นต้นมา เรื่อยมาจนถึงช่วงการตั้งมณฑลเทศาภิบาลในสมัยรัชกาลที่ 5 ผ่านนโยบายการพัฒนาพื้นที่มาในหลายช่วงทั้งการพัฒนาข้าว นา กุ้ง จนมาถึงปาล์มน้ำมัน ทำให้พื้นที่แห่งนี้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ผ่านความเปลี่ยนแปลงมาจนถึงปัจจุบันดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น และจะเห็นว่าพัฒนาการเศรษฐกิจของพื้นที่ที่มีมาโดยตลอดนั้น ยังมีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของอำนาจรัฐที่แผ่มาทับนโยบายทางเศรษฐกิจในช่วงต่างๆ โดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการจัดการทรัพยากร ซึ่งเกิดขึ้นอย่างเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนา (ขจรจบ2547: 82; ฉวีวรรณ 2536: 20)

ในการศึกษาภาคสนามผ่านกรณีศึกษา ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาที่บ้านวัดโบสถ์ ตำบลเกาะทวด อำเภอปากพนัง ในที่นี้ ผู้ศึกษาขอเสนอให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับที่นี่เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นต่างๆ

พื้นที่กรณีศึกษา : บ้านวัดโบสถ์

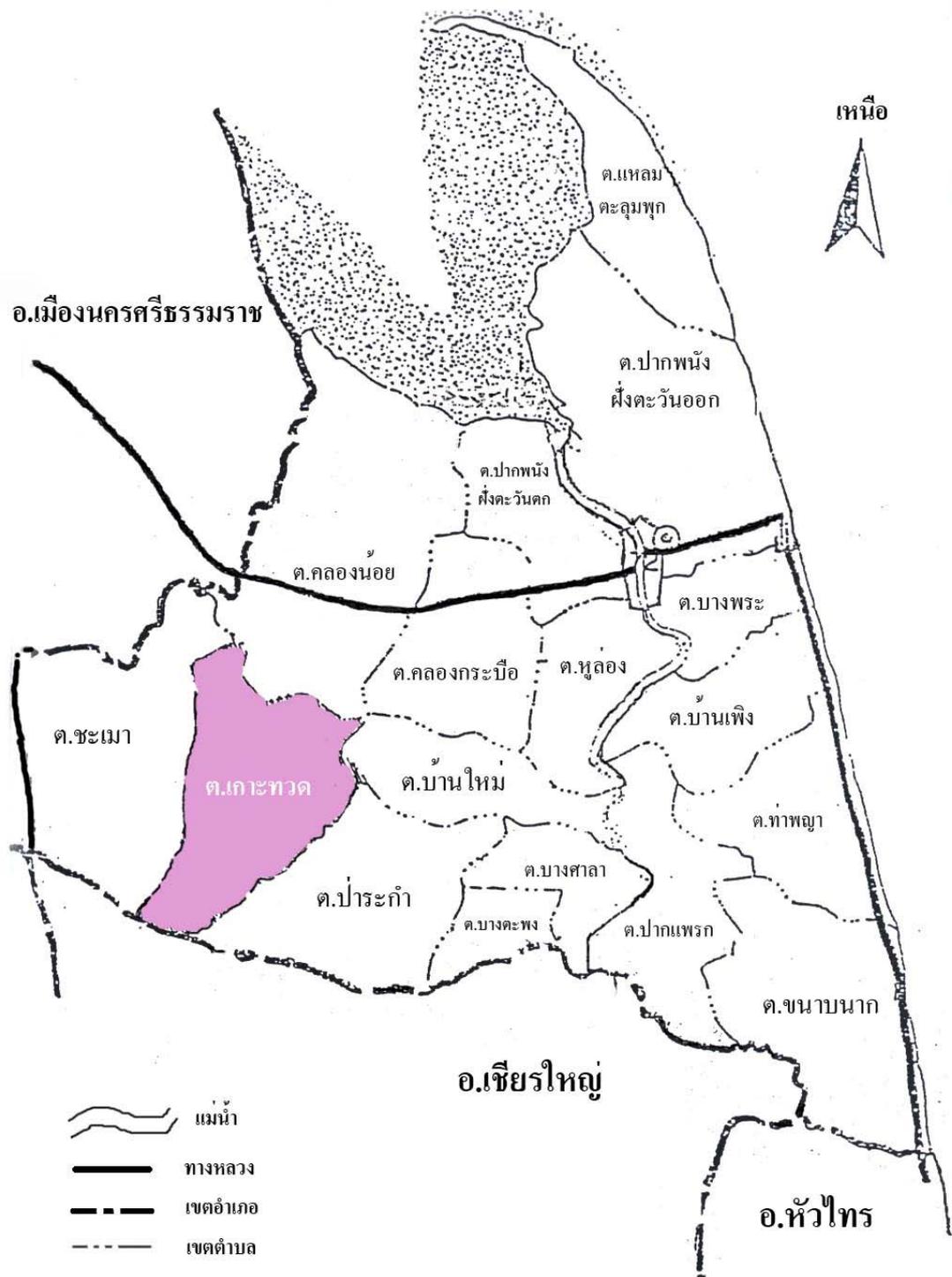
ลักษณะทางกายภาพ

บ้านวัดโบสถ์เป็นหมู่บ้านหนึ่งในจำนวน 8 หมู่บ้านของตำบลเกาะทวด ชื่อ “บ้านวัดโบสถ์” ถูกตั้งเป็นชื่อบ้านตามชื่อวัดโบสถ์ธาราวดีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน

หมู่บ้านนี้มีที่ตั้งอยู่ห่างจากเขตตลาดปากพนังหรือตัวเมืองปากพนังมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 18 กิโลเมตร มีพื้นที่ 3,119 ไร่ ถือเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่เป็นลำดับสองของตำบล มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

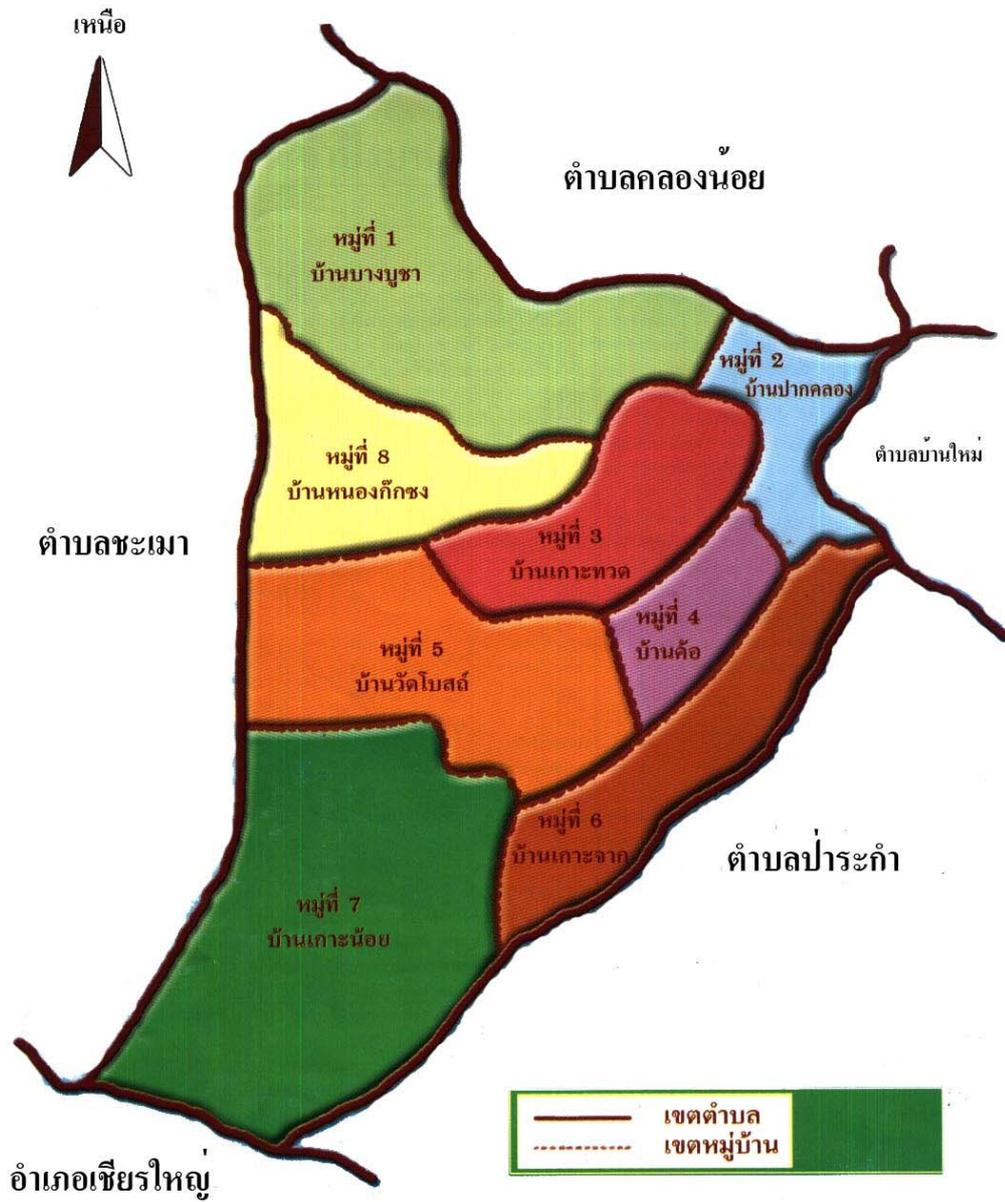
ทิศเหนือ	ติดกับหมู่ที่ 3 บ้านเกาะทวดและหมู่ที่ 8 บ้านหนองก๊กขง
ทิศใต้	ติดกับหมู่ที่ 7 บ้านเกาะน้อย
ทิศตะวันออก	ติดกับหมู่ที่ 4 บ้านซ้อ
ทิศตะวันตก	ติดกับอำเภอชะเมา อำเภอปากพนัง

แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของตำบลเกาะทวด
อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

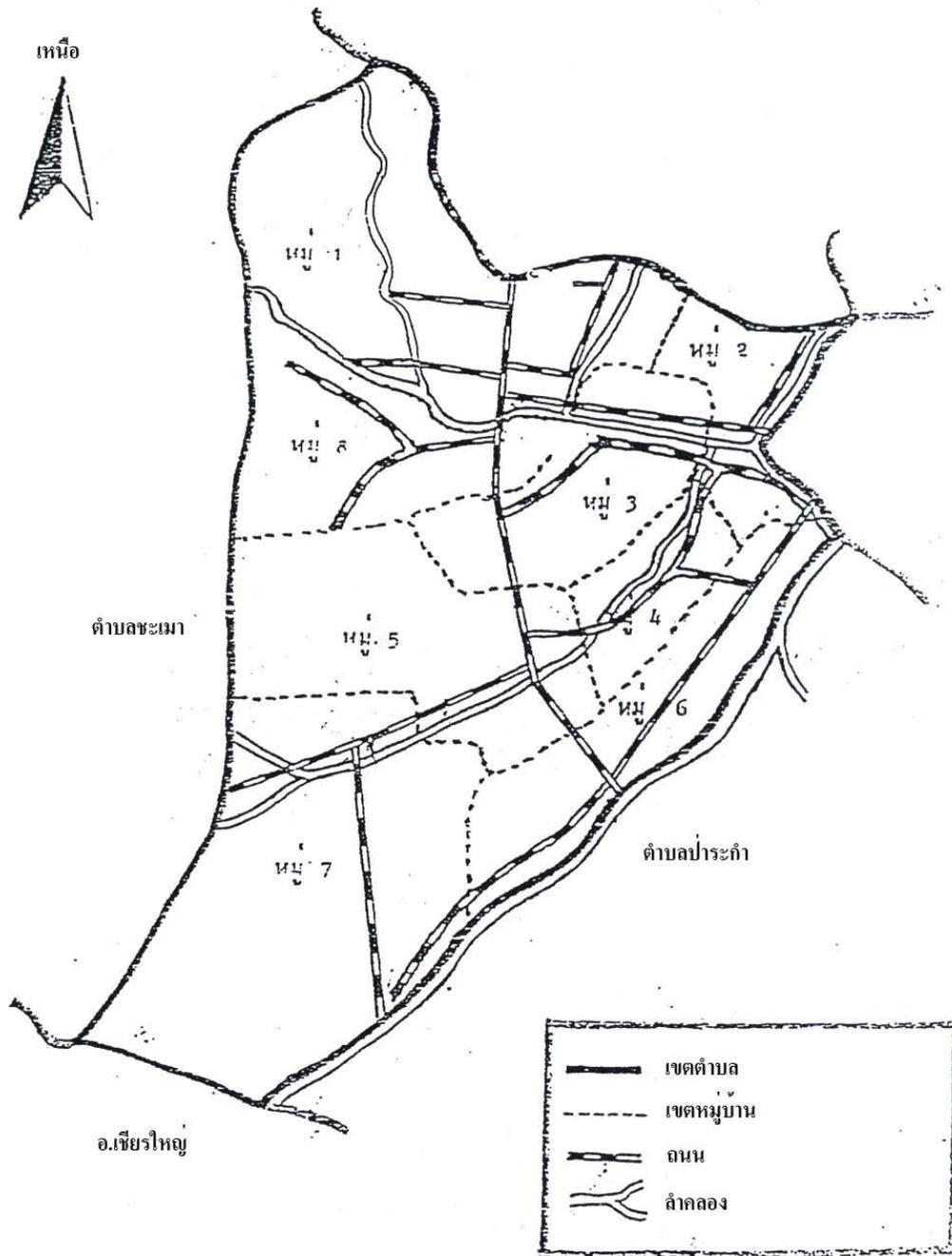

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของตำบลเกาะทวด
อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของหมู่ที่ 5 บ้านวัดโบสถ์ ตำบลเกาะทวด อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

แผนที่แสดงเส้นทางถนนหลักในตำบลเกาะทวด

ที่มา : การจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ปี 2547

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงเส้นทางถนนหลักในตำบลเกาะทวด

การคมนาคมและการเดินทางมายังหมู่บ้านในปัจจุบัน สามารถใช้ได้เพียงเส้นทางบกโดยใช้ถนนได้เพียงทางเดียว ถนนลาดยางเส้นหลักที่ตัดผ่านพื้นที่ตำบลเกาะทวดนั้นมีอยู่หลายสาย แต่เส้นที่ตัดผ่านบ้านวัดโบสถ์ คือ ถนนพัฒนาการบางบุชาเพียงสายเดียว ส่วนถนนเส้นอื่นๆ ภายในหมู่บ้านจะเป็นถนนดิน ทั้งถนนบ้านในซ้อ ที่แยกจากถนนพัฒนาการบางบุชาเข้าหอย่อมบ้านซ้อ เข้าไปถึงหมู่ที่ 4 ถนนวัดโบสถ์ ที่แยกจากถนนพัฒนาการบางบุชาเข้าบริเวณวัดโบสถ์ และถนนซอยบ้านนาใน ซึ่งแยกจากถนนวัดโบสถ์เข้าสู่หอย่อมบ้านนาใน เป็นทางเข้าสู่บริเวณแปลงนาของหมู่บ้าน

สำหรับการเดินทางโดยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ส่วนตัวมาจากทางตัวตลาดอำเภอปากพนัง เมื่อมาตามถนนทางหลวงสายหลักที่เชื่อมระหว่างอำเภอปากพนังกับอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชแล้ว จะต้องเลี้ยวเข้าสู่ถนนพัฒนาการบางบุชา ผ่านบ้านแดงอาณาเขตและข้อความต้อนรับของตำบลเกาะทวดมาอีกเล็กน้อยก็จะพบกับป้ายชี้ทาง “บ้านซ้อ” ต่อมาอีกประมาณ 2 กิโลเมตรก็เข้าสู่เขตวัดโบสถ์

แต่สำหรับชาวบ้าน รวมถึงผู้ศึกษาซึ่งไม่มีพาหนะส่วนตัวชนิดใดๆ การเดินทางไปตัวอำเภอปากพนัง หรืออำเภอเมืองฯ ต้องอาศัยรถโดยสารประจำทางสายนครศรีธรรมราช – ปากพนัง ซึ่งวิ่งรับส่งผู้โดยสารบนเส้นทางสายหลักที่เชื่อมระหว่างสองอำเภอนี้ โดยแจ้งจุดหมายปลายทางเพื่อให้รถจอดว่า “ลงที่บางบุชา” หรือที่ชาวบ้านเรียกสั้นๆ ด้วยภาษาถิ่นได้ ออกเสียงเป็น “บางู” เนื่องจากจากปากทางเข้าติดป้ายชี้ทางเข้าสู่วัดบางบุชาที่ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 บ้านบางบุชานั้นเอง ต่อด้วยใช้บริการรถจักรยานยนต์รับจ้างซึ่งจอดรับอยู่ที่ศาลาบนทางแยกเข้าสู่ถนนพัฒนาการบางบุชา เพื่อเดินทางต่อเข้ามายังหมู่บ้าน หรือแจ้งจุดหมายแก่คนขับว่า “ไปในซ้อ” ด้วยราคาเที่ยวละ 40 บาท

ด้านสาธารณูปโภคที่บ้านวัดโบสถ์ ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึงมากกว่า 25 ปีแล้ว ส่วนบริการด้านการประปา ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่งเริ่มต้นให้บริการประปาหมู่บ้านตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2551 ที่ผ่านมา ในขณะนี้จึงยังไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง ครัวเรือนบางครัวเรือนจึงยังต้องนำกินน้ำใช้จากน้ำฝนที่เก็บกักไว้

ส่วนคำว่า “ทวด” นั้นในชื่อตำบลนั้น เมื่อสอบถามจากผู้อาวุโสและคนในชุมชนพบว่า มีการบอกถึงความหมายและที่มาแตกต่างกัน โดยตามค อดีตกำนันของที่นี่ กล่าวว่า “ทวด ก็คือ เทวดาที่ปกปักรักษาที่นี่ ที่เป็นเหมือนเกาะ เพราะมีคลองล้อมรอบ เกาะทวด เลยหมายถึง พื้นที่ที่มีเทวดารักษาปกปักรักษา” ในขณะที่น้ำญาติ ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน เล่าเรื่องราวของเกาะทวด ว่าในอดีตมีชายชราผู้หนึ่งมาจากเขาพระบาท อำเภอหัวไทร เข้ามาตั้งรกรากและแผ้วถางป่าเพื่อทำการเพาะปลูก และได้มีการสืบทอดลูกหลานมาเรื่อยๆ เมื่อแบ่งเขตการปกครองและต้องตั้งชื่อตำบล จึงเรียกที่นี่ตามเรื่องราวของชายชราว่า “เกาะทวด”

ที่มาของชื่อตำบลนั้น ยังปรากฏอีกเรื่องหนึ่งที่แตกต่างว่า เดิมทีเกาะทวดเป็นท่าจอดเรือของผู้ที่เข้ามาหาไม้ เพราะที่นี่อยู่ริมคลองใหญ่ คือ คลองบางไทร ซึ่งมีต้นไม้ใหญ่ 1 ต้น คือต้นแคน ชาวบ้านที่เข้าไปหาไม้หรือของป่า จะนำผ้าแดงหรือสีขาวมาพันไว้ที่รอบต้นแคนใหญ่นั้น เพราะเห็นว่า ลักษณะต้นไม้ผืนแตกไปจากไม้ชนิดอื่นๆ และตั้งชื่อเรียกว่า “กอทวด” ชาวบ้านที่ผ่านมาผ่านไป จะต้องหยุดกราบไหว้และสักการะอยู่เป็นประจำ ต่อมาภายหลังมีการเพี้ยนเสียงกลายเป็น “เกาะทวด” อันเป็นที่มาของชื่อในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาดูแล้ว ผู้ศึกษาไม่สามารถระบุได้ว่าที่มาของชื่อตำบลนั้นเรื่องราวใดเป็นเรื่องราวที่ถูกต้อง แต่ทั้งสองเรื่องราวนั้นต่างเล่าแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ได้อย่างชัดเจนทั้งสิ้น ส่วนเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเป็นสถานที่จอดเรือเพื่อหาของป่านั้น ดูจะสอดคล้องกับบันทึกผ่านนิราศของครูและปราชญ์ท้องถิ่นของปากพนังท่านหนึ่ง ที่ได้บันทึกถึงที่นี่ไว้ในช่วง พ.ศ. 2506 ขณะเดินทาง ว่า

“ถึงตำบลเกาะทวดเรือมชวดเซย อยากจะเอ่ยบอกทวดกลัวสวดซ้ำ

โกหกทวดอดตัวกลัวบาปกรรม

เรือลอยลำแล่นมาในสาคร

คลองคับแคบแทบว่าหวัรไม้

ที่เชิงชายชลชานบ้านสลอน

สีหมู่บ้านผ่านไปอาลัยวอน

ยังเป็นดอนแดนป่าระอาใจ”

(นิราศเรื่องเมืองปากพนัง โดยนายตรีภ พุกษะศรี 2506)

เรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาของชื่อตำบลยังช่วยสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วยว่าที่นี่เดิมนั้นเป็นป่ากร้าง แต่มีคนเข้ามาแผ้วถางเพื่อเป็นพื้นที่เพาะปลูก สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่อำเภอปากพนังโดยรวมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่การปลูกข้าวเพื่อ

ส่งออกในสมัยรัชกาลที่ 5 แม้ผู้ศึกษาไม่สามารถหาช่วงระยะเวลาเริ่มต้นในการบุกเบิกพื้นที่หรืออายุของการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านนี้ได้อย่างชัดเจน แต่จากการสัมภาษณ์ผู้คนในหมู่บ้าน จะกล่าวได้ว่า ที่นี้นั้นอยู่กันมานาน ไม่ต่ำกว่า 3-4 ชั่วอายุ ซึ่งถ้านับจากผู้อาวุโสที่สุดในตอนนี้ ผู้ศึกษาจึงประมาณอายุการตั้งถิ่นฐานได้ว่าที่นี้ต้องมีการตั้งถิ่นฐานมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี

รวมทั้งสิ่งที่น่าจะต้องสังเกตก็คือ ผืนดินที่เป็นพื้นนาของที่นี่ ลักษณะเป็นแปลงใหญ่จัดสรรอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งน่าจะเกิดจากการบุกเบิกเพียงครั้งเดียว เมื่อเทียบช่วงเวลาแล้วสันนิษฐานได้ว่า การบุกเบิกที่ดินน่าจะเป็ช่วงเดียวกันกับช่วงเวลาส่งเสริมให้ราษฎรบุกเบิกที่ดินเพื่อการทำนาของพื้นที่ปากพ่องโดยรวมช่วงหลัง 2439 ซึ่งรัฐส่วนกลางเข้ามาส่งเสริมอย่างเข้มข้น

ผู้คน สังคมและการทำมาหากินของบ้านวัดโบสถ์

สมาชิกในหมู่บ้านวัดโบสถ์นั้นเป็นคนไทยท้องถิ่นภาคใต้ มีจำนวนประชากรตามสำมะโนครัวจำนวน 823 คน จาก 166 ครัวเรือน ซึ่งถือว่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดพื้นที่ 3,000 ไร่ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่จำนวนมาก ถึง 2,838 ไร่ เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม (ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเกาะทวด 2552) ถือได้ว่ามากถึงราวร้อยละ 90 ของพื้นที่ทั้งหมด

จากข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร พบการกระจายตัวของประชากรที่ได้รับการสำรวจในแต่ละช่วงวัยเป็นดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลการกระจายตัวของประชากรในแต่ละช่วงวัย

ช่วงวัย	จำนวน (คน)
เด็กเล็กก่อนวัยเรียน (แรกเกิด-6 ปี)	24
วัยเรียน/เยาวชน (7-20 ปี)	39
วัยแรงงาน (21-60 ปี)	628
วัยผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	34

ที่มา : แผนแม่บทชุมชนระดับตำบลเกาะทวด 2551 : 13

จะเห็นได้ว่า สัดส่วนประชากรของบ้านวัดโบสถ์ในวัยแต่ละช่วงวัยแตกต่างกันมาก โดยในวัยเด็กเล็กและวัยเรียน/เยาวชนมีสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับช่วงวัยแรงงาน แสดงแนวโน้มการลดลงของประชากรอย่างเห็นได้ชัด แต่วัยแรงงานที่ปรากฏเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ เป็นเพียงสมาชิกของครัวเรือนตามสำมะโนครัวเท่านั้น เพราะจากข้อมูลที่ได้รับจากผู้ใหญ่บ้านพบว่า ผู้คนในวัยแรงงานที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่จะเป็นคนในวัยแรงงานที่มีอายุมากแทบทั้งสิ้น ส่วนคนในวัยแรงงานส่วนใหญ่เกินกว่าร้อยละ 60 โดยเฉพาะคนในวัยแรงงานตอนต้นจะออกจากพื้นที่ไปเพื่อประกอบอาชีพในที่อื่น ๆ

สาเหตุหนึ่งมาจากเรื่อง การได้รับการศึกษาของคนในวัยแรงงานของที่อยู่ในระดับสูง วัยแรงงานที่ออกไปทำงานนอกพื้นที่ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งการเห็นความสำคัญเรื่องการศึกษานั้น สะท้อนให้เห็นได้จากที่แทบทุกครัวเรือนจะพยายามให้ลูกได้รับการศึกษาอย่างน้อยขั้นต่ำตามศักยภาพของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านและละแวกใกล้เคียง คือโรงเรียนวัดโบสถ์ ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ปีที่ 6 และโรงเรียนโสภณคณาภรณ์ ซึ่งเปิดสอนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และถ้าครอบครัวใดมีความสามารถในการส่งเสียมากขึ้น รวมทั้งลูกหลานมีความสามารถในการเล่าเรียน ก็จะมีแนวโน้มส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนในตัวตลาดปากพ่องหรือในตัวอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เพราะสามารถศึกษาจนถึงระดับจบมัธยมศึกษาได้อย่างต่อเนื่องจนถึงระดับมหาวิทยาลัย

ค่านิยมเรื่องการศึกษาสูงที่ปรากฏในหมู่บ้านนี้ แบบที่ชาวบ้านกล่าวกับผู้ศึกษาว่า “ที่นี่ไม่มีบ้านไหนไม่มีใบปริญญาแปะข้างฝา” ถ้าจะมีก็จะเป็นเพียงบ้านที่ลูกยังเล็กหรือยังเรียนไม่ถึงระดับปริญญาเท่านั้น ซึ่งผู้ศึกษาได้พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ที่ผู้ศึกษาได้พูดคุย “ของรับแขก” ที่มาพร้อมกับน้ำและขนม ก็จะเป็นอัลบั้มรูปถ่ายวันรับปริญญาที่บ้านนั้นๆ มีเพื่อให้แขกได้ร่วมชื่นชมความภาคภูมิใจของครอบครัว ซึ่งผลสำเร็จจากลูกหลานของหลายๆ ครัวเรือนในหมู่บ้าน ถือเป็นส่วนช่วยสนับสนุนค่านิยมการให้ลูกหลานเรียนสูงเพื่อความก้าวหน้าทางหน้าที่การงานเช่นนี้ดำรงอยู่ต่อไปในสังคม รวมถึงยังเป็นแรงกระตุ้นให้คนในรุ่นหลังเอาเป็นแบบอย่างอีกด้วย

ด้านสังคม ชาวบ้านในวัดโบสถ์ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ไม่ปรากฏการนับถือศาสนาอื่นในหมู่บ้าน แต่สำหรับในระดับตำบลพบเพียง 1 ครอบครัว ซึ่งเป็นเขตที่แต่งงานเข้ามาและนับถือศาสนาอิสลาม สถานที่สำคัญที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของหมู่บ้าน คือ วัดโบสถ์ธรรวดี ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่และเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน เป็นไปในลักษณะเครือญาติ หรือมีความเกี่ยวข้องกัน คือ ครอบครัวในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อทางสายเลือดกันเป็นส่วนใหญ่ สิ่งที่คุณศึกษาพบ ซึ่งส่งผลต่อการนับลำดับญาติคือ การแต่งงานกันเองของคนที่มาเป็นญาติกันเพราะการแต่งงานกันทำให้สร้างความยุ่งยากในการนับพี่น้องเมื่อมาถึงในรุ่นหลังๆ ทำให้การนับลำดับญาติไม่สามารถนับได้อย่างชัดเจน ทำให้เมื่อสอบถามเรื่องเครือญาติจะพบคำตอบในลักษณะ “ก็เป็นญาติกันแต่นับไม่ถูก ต้องให้รุ่นปู่ย่านับ” หรือ “รุ่นปู่เป็นญาติกัน แต่ตอนนี้นับไม่ถูกแล้ว ว่าต้องเรียกอะไร”

ความเชื่ออื่นๆ เช่น การนับถือผี หรือการบูชาธรรมชาติ ซึ่งน่าจะเป็นมักถูกมองว่าเป็นธรรมชาติของสังคมชาวนา (งามพิศ 2541:4) ผู้ศึกษาไม่พบในชีวิตประจำวันของคนในวัดโบสถ์ในปัจจุบัน ทั้งในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ แต่เมื่อสอบถามเจาะลึกลงไป พบว่า ความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนั้น เคยปรากฏและถือปฏิบัติกันในกลุ่มบรรพบุรุษ โดยที่คนในรุ่นปัจจุบันไม่ปรากฏว่าได้ถือปฏิบัติหรือเชื่อถือต่อ เช่น ความเชื่อเรื่องวันแรกนา ความเชื่อเรื่องวันหว่านข้าว ความเชื่อเรื่องความปลอดภัยจากศัตรูพืช ความเชื่อเรื่องวันเก็บเกี่ยว และนำข้าวขึ้นยุ้ง เป็นต้น เมื่อสอบถามเหตุผลในการเลิกปฏิบัติ ก็ได้รับคำตอบหลากหลาย เช่น “ข้าวจะดีไม่ได้อยู่ที่น้ำกับปุ๋ย” หรือ “บนพระจะช่วยอะไรได้ มันอยู่ที่ธรรมชาติ” ซึ่งเหตุผลส่วนหนึ่งในการเลิกปฏิบัติอาจจะเพราะขั้นตอนบางอย่างในอดีต เช่น การเก็บข้าวในยุ้ง ได้เลิกปฏิบัติไปแล้ว

แต่เมื่อตั้งคำถามว่ายังมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับข้าว เช่น พระแม่โพสพหรือไม่ คำตอบของทุกคนจะเป็นไปในทางเดียวกันคือ ก็เชื่อ แต่ไม่ได้ไหว้ แต่จะมองว่าการนับถืออยู่ในรูปแบบการปฏิบัติบางอย่าง เช่น ไม่กินข้าวเหลือ หรือไม่ทำข้าวหก เป็นต้น

ในประเด็นเรื่องความเชื่อดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษามองย้อนไปถึงข้อพินิจของนิธิ เศรษฐวิวัฒน์ เกี่ยวกับวิถีคิดของชาวบ้านภาคใต้ว่า วิถีคิดเป็นแบบเหตุผลนิยม มากกว่าที่จะอยู่ใต้ปรัชญาพุทธ ฆราวาสน์อย่างเข้มงวด (นิธิ 2526 310-322 อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์และพรพีไล 2541 139) การให้

คำตอบเกี่ยวกับการเลิกปฏิบัติและการไม่ได้ทำตามต่อๆ กันอย่างที่เคยทำ ดูจะเป็นการยืนยันในประเด็นนี้ได้อย่างชัดเจน

ช่วงเวลาและประเพณีที่สำคัญในรอบปีของที่นี่ คือ ช่วงเดือนห้า และเดือนสิบ โดยช่วงเดือนห้า ซึ่งเป็นช่วงสงกรานต์ แม้จะไม่มีการจัดงานสงกรานต์ใหญ่โต แต่จะมีธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันมานาน คือ การเวียนไปยังบ้านผู้อาวุโสผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เพื่อไปรดน้ำขอพร พร้อมกับไปเยี่ยมเยียน โดยลูกหลานบ้านที่ผู้อาวุโสอาศัยนั้นจะบอกวันที่จะเปิดบ้านต้อนรับแก่คนในหมู่บ้าน ซึ่งนิยมกำหนดในช่วงวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี ในวันหนึ่งอาจจะเปิดพร้อมกันหลายบ้านก็ได้ ตามแต่เจ้าบ้านจะสะดวก ซึ่งการเวียนไปเยี่ยมเยียนกันเช่นนี้ แสดงให้เห็นสายสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่มีในชุมชนได้อย่างชัดเจนประการหนึ่ง

ส่วนในอีกช่วงที่สำคัญคือ ช่วงเดือนสิบ หรือช่วงสารทเดือนสิบ หรือช่วงรับตายาย ซึ่งชาวบ้านทั่วภาคใต้ให้ความสำคัญมาก เพราะเป็นช่วงเวลาในการทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ โดยถือกันว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีดวงวิญญาณจะได้รับอนุญาตให้กลับมาเยี่ยมลูกหลานในโลกมนุษย์ โดยวันที่สำคัญที่สุดคือ วันสุดท้ายของช่วงเทศกาล หรือวันส่งตายาย ที่จะต้องมีการทำบุญครั้งใหญ่เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณก่อนที่จะเดินทางกลับ ช่วงเวลาเดือนสิบนั้นมีความสำคัญมากต่อจิตวิญญาณของชาวภาคใต้ ช่วงเวลานี้จึงเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ชาวใต้จะถือโอกาสเดินทางกลับบ้านเพื่อมาทำบุญยังบ้านเกิด หรือวัดที่เก็บรักษาศรีของบรรพบุรุษ และเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องไปด้วย ซึ่งที่วัดโบสถ์ก็เป็นเช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆ ของภาคใต้ ในช่วงเวลาเดือนสิบนั้น ทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นว่ ทุกคนวัดโบสถ์ ทุกคนปากพ่องมีจำนวนมากมายเพียงใดถ้าไม่ออกไปอาศัยอยู่ที่อื่น ทุกๆ พื้นที่ครคร่ำไปด้วยผู้คน วัดโบสถ์ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม จากที่เคยเงียบเหงา กลับจอแจคึกคักไปด้วยลูกเล็กเด็กแดง บ้านเรือนที่เคยมีสมาชิกอาศัยเพียงพ่อแม่ ปู่ย่า กลับกลายเป็นบรรยากาศครอบครัวขยายขนาดใหญ่ที่อยู่พร้อมหน้าพร้อมตาในทุกวัน ทั้งลูกหลานทั้งเด็กเล็กเด็กโต ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ไม่อาจพบได้เลยในชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นความยึดมั่นผูกพันต่อครอบครัวและเครือญาติที่ยังเหนียวแน่นของคนที่อยู่ต่างพื้นที่ที่แตกต่างไปจากช่วงเดือนห้าที่เป็นการแสดงออกเฉพาะคนที่อยู่ในพื้นที่เท่านั้น

จะเห็นว่าสิ่งสำคัญที่เป็นหลักคิดที่สะท้อนผ่านช่วงเวลาประเพณีทั้งสองคือ ความสำคัญ
ของเรื่องความกตัญญูกตเวทีก การเห็นความสำคัญของครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งหลักคิดนี้
นอกจากจะสะท้อนในช่วงประเพณีพิธีกรรมแล้ว ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิตทั้ง
ทางสังคมและเศรษฐกิจของคนที่นี่อีกด้วย

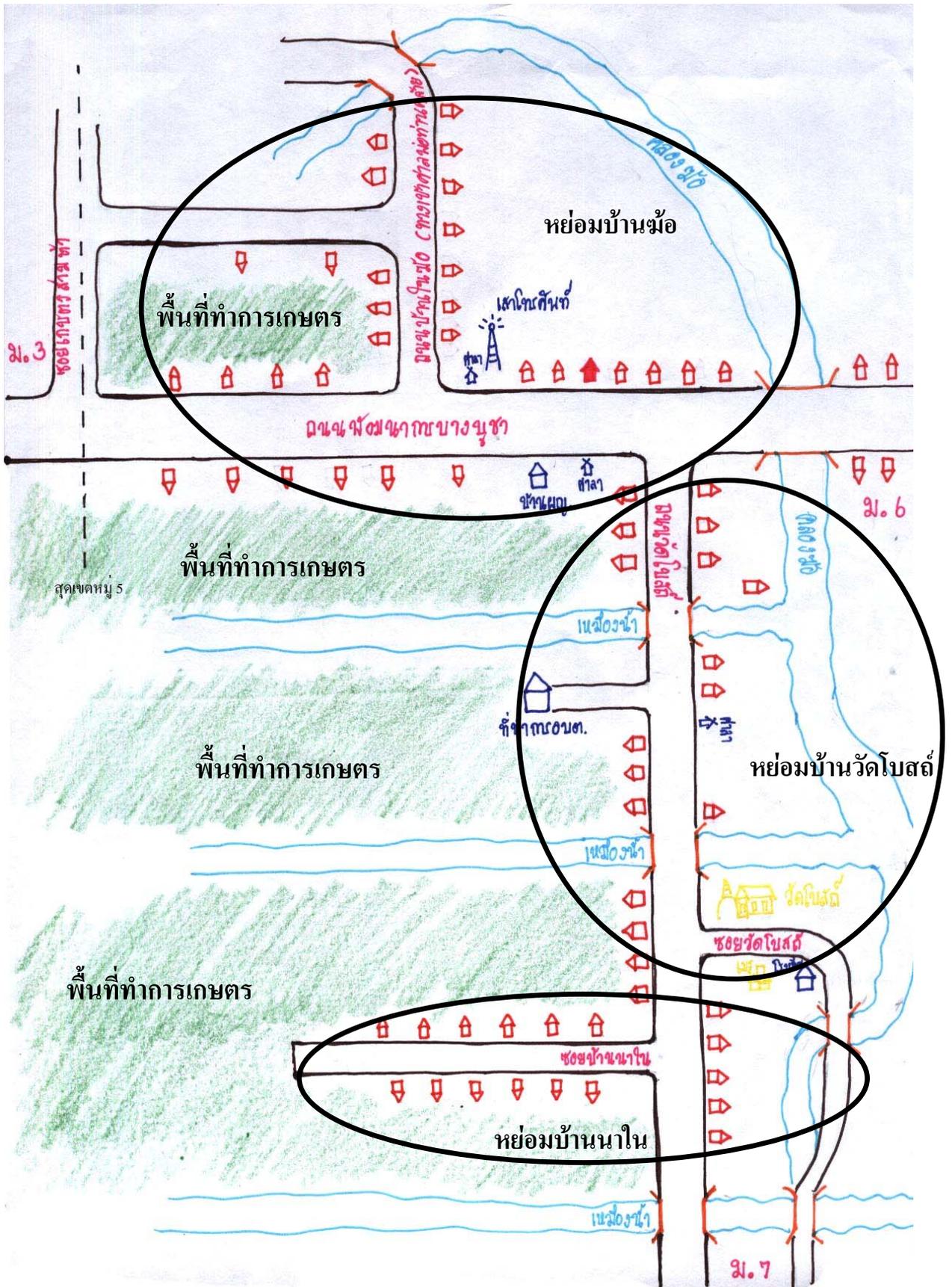
การตั้งบ้านเรือนของวัดโบสถ์ในปัจจุบัน กระจัดตัวเป็นกลุ่มเป็นหย่อมบ้าน แบ่งได้
ออกเป็น 3 หย่อม โดยชาวบ้านมีชื่อเรียกเป็น หย่อมบ้านซ้อ หย่อมบ้านวัดโบสถ์และหย่อมบ้านนา
โน ซึ่งเป็นการเรียกตามชื่อสถานที่ที่หย่อมบ้านนั้นอยู่ใกล้ชิด คือ

หย่อมบ้านซ้อ ใช้เรียกหย่อมบ้านที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ติดกับเขตของหมู่ที่ 4 บ้านซ้อ

หย่อมบ้านวัดโบสถ์ ใช้เรียกหย่อมบ้านที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับบริเวณวัดโบสถ์

หย่อมบ้านนาโน ใช้เรียกหย่อมบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ถัดจากบริเวณวัดโบสถ์ เข้ามาตาม
เส้นทางถนนสายนาโน

ภาพที่ 6 แผนที่แสดงห่อมบ้าน และพื้นที่เกษตรกรรม

จากแผนที่แสดงหอย่อมบ้านและพื้นที่ทำการเกษตรจะเห็นว่า การตั้งบ้านเรือนของพื้นที่นี้จะเป็นระเบียบและอยู่ในบริเวณที่แยกออกจากพื้นที่ทำการเกษตรอย่างชัดเจน

สภาพบ้านเรือนของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเรือนไม้ชั้นเดียว ยกพื้นขึ้นเล็กน้อย เพื่อป้องกันน้ำท่วมขังจากฝนที่ตกอย่างหนักและต่อเนื่องในช่วงเดือน 11 - 12 (ราวเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม) ส่วนใหญ่เป็นบ้านที่สร้างมาได้นานพอสมควร มีอายุไม่ต่ำกว่า 20-30 ปี ในขณะที่บ้านเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ จะสร้างด้วยคอนกรีต ปรากฏให้เห็นทั้งแบบเน้นเพื่อการอยู่อาศัย มีแบบบ้านชั้นเดียว และบ้านสองชั้น ซึ่งแต่ชั้นล่างเปิดเป็นบริเวณโล่ง อาจจะมีห้องครัวอยู่ด้วย แต่สามารถใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ เช่น รับแขกหรือพักผ่อน และแบบเน้นการใช้สอยในการประกอบอาชีพค้าขาย เป็นอาคารพาณิชย์ แต่ก็ยังพบไม่มากนัก

บริเวณบ้านของทุกบ้าน จะไม่ปล่อยให้โล่ง ไม่ว่าจะบ้านไม้หรือบ้านตึก รอบๆ บ้านหรือหลังบ้านจะใช้ปลูกพืชที่สามารถใช้กินหรือประกอบอาหารได้ เช่น ฝรั่ง (หรือที่ชาวบ้านนครศรีธรรมราชเรียกว่า ชมพู) พืชผักสวนครัว กถั่ว บางบ้านอาจจะเลี้ยงสัตว์เลี้ยงพันธุ์พื้นเมือง เช่น วัว ไก่ การเลี้ยงก็เลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติ ไก่ก็ให้คุ้ยเขี่ยหากิน ช่วยกำจัดเศษอาหาร ส่วนวัวก็จูงไปผูก ให้เล็มหญ้าที่ขึ้นรกกินแถบบริเวณบ้าน โดยสัตว์เลี้ยงพวกนั้นนอกจากจะเป็นอาหารสำหรับครัวเรือนได้แล้ว ยังสามารถเป็นแหล่งเงินสำรองเมื่อคราวที่ต้องใช้จ่ายเงินอีกด้วย

บ้านวัดโบสถ์นั้นเรียกได้ว่าเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม เนื่องจากคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอาชีพในการทำนา อาชีพที่พบรองลงมาคือ ค้าขาย ทำสวน รับจ้าง และรับราชการ แต่ผู้ศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ทุกครัวเรือนที่ยึดอาชีพทำนา จะมีอาชีพเสริมจากการรับจ้าง หรือค้าขายร่วมด้วย แต่การรับจ้างนั้น ที่พบเป็นการรับจ้างหมุนเวียนในหมู่บ้านในการช่วงฤดูทำนา โดยกิจกรรมที่ต้องมีการจ้างแรงงานของคนในหมู่บ้านคือ การหว่านข้าวปลูก รองลงมาคือ การไถเตรียมที่นา ส่วนกิจกรรมที่มีการจ้างแรงงานน้อยที่สุดคือ การหว่านปุ๋ยและฉีดยาฆ่าแมลง

กิจกรรมการรับจ้างในหมู่บ้านที่หมุนเวียนกันเป็นผู้จ้างและผู้รับจ้าง ทำให้การกำหนดค่าจ้างมาตรฐานจึงเป็นแบบ “รู้ๆกัน” ดังนั้นไม่ว่าจะไปรับจ้างกับใครในหมู่บ้าน ค่าแรงก็จะได้ในอัตราเดียวกัน เช่น ในช่วงหยามหรือช่วงทำนาครั้งที่ผ่านมา ค่าจ้างหว่านข้าวปลูกอยู่ที่ถึงละ 15

บาท ค่าจ้างหว่านปุ๋ยอยู่ที่กระสอบละ 50 บาท ค่าจ้างฉีดยาฆ่าแมลงราคา 50 บาทต่อถัง 20 ลิตร ส่วนราคารับจ้างไถเตรียมที่นาอยู่ที่ประมาณ 300 บาทต่อไร่ ซึ่งราคาที่กำหนดไว้เหล่านี้ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้เช่น ในช่วงน้ำมันแพง ต้นทุนในการรับจ้างไถสูงขึ้นก็จะขึ้นราคา หรือในช่วงที่ราคาข้าวแพง ค่าจ้างในการจ้างหว่านก็มีการปรับตัวสูงขึ้น

ความสัมพันธ์ของการพัฒนาปากพ่องและบ้านวัดโบสถ์

จากการสันนิษฐานเวลาในการตั้งถิ่นฐานรวมทั้งลักษณะแปลงที่ดิน ว่าที่น่าจะสัมพันธ์กับการขยายพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกข้าวของพื้นที่ปากพ่องดังที่กล่าวแล้วข้างต้น นับแต่การผลิตข้าวของปากพ่องได้เริ่มขยายตัว การผลิตข้าวของวัดโบสถ์ซึ่งอยู่ในบริบทเดียวกันจึงปลูกอยู่ในจำนวนพื้นที่จำนวนมากมาโดยตลอด ทำให้พื้นที่แห่งนี้ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันจึงเป็นการทำนาแบบนาหว่านเป็นหลัก คือเมื่อเตรียมที่นาแล้ว ก็จะหว่านข้าวปลูกลงไปและปล่อยให้เจริญเติบโตไปจนถึงเก็บเกี่ยว ดังนั้นภาพชาวนาแบบ “หลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน” ก้มๆ เงยๆ กำต้นกล้าค่อยๆ บักลงไปบนดินจึงไม่ใช่ภาพที่สามารถพบเห็นได้ที่นี้

ในอดีตช่วงที่พันธุ์ข้าวที่ปลูกยังเป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเป็นหลัก นาหว่านของที่นี่เป็นแบบนาหว่านแห้ง คือไม่ต้องทำการชักน้ำแล้วค่อยไถ แต่เป็นการไถดินแห้งรอบฝน ระยะเวลาในการทำนาต้องใช้เวลาประมาณ 8 เดือนจึงจะได้รับผลผลิต

การขายผลผลิตในอดีตของบ้านวัดโบสถ์ก็สัมพันธ์กับตลาดปากพ่องโดยตรง เมื่อชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ต้องการจำหน่าย ก็จะนำไปขายยังโรงสีไฟที่ตัวตลาดปากพ่องโดยตรง โดยนำใส่เรือล่องไปตามลำคลองซึ่งเชื่อมต่อกับแม่น้ำปากพ่อง แต่ก็มีบ้างที่การจำหน่ายจะขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่อยู่ละแวกบ้าน เช่น ขายให้กับพ่อค้าที่ตำบลชะเมา ซึ่งการขายในละแวกบ้านนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการขายจำนวนน้อย เพราะถ้าขายจำนวนมาก เหตุผลเรื่องราคา ทำให้ชาวบ้านนิยมเดินทางไปขายที่โรงสีในตลาดปากพ่องมากกว่า

แต่ความสัมพันธ์ของบ้านวัดโบสถ์กับตลาดปากพ่องเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงในช่วงประมาณพ.ศ. 2518 เนื่องจากเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญคือ คลองบางไทร ได้ถูกพัฒนาตอบสนองกับนโยบายเพื่อจัดระบบแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร กรมชลประทานจึงมาสร้างประตู

ระบายนํ้าปิดกั้นคลองบางไทรเพื่อการทำระบบชลประทาน บ้านวัดโบสถ์ ตลอดจนตำบลเกาะทวด ซึ่งเคยใช้เส้นทางดังกล่าวติดต่อกับปากพนังจึงได้รับผลกระทบโดยตรง

นโยบายของรัฐในการพัฒนาประเทศที่มีผลกับชุมชนในช่วงเวลานั้น ยังมีเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมแบบก้าวหน้าด้วยข้าวพันธุ์ส่งเสริมที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นในช่วง 2513 การเข้ามาเร่งรัดในพื้นที่บ้านวัดโบสถ์และตำบลเกาะทวดเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2515 ซึ่งผู้ศึกษาได้รับฟังจากประสบการณ์ของตามด ในฐานะกำนันตำบลเกาะทวดในช่วงเวลาดังกล่าว นโยบายของรัฐเข้ามาส่งเสริมให้ชาวบ้านหันมาทำนาปีละ 2 ครั้ง ส่งต่อผ่านมาทางกำนันผู้ใหญ่บ้าน และกระตุ้นเชิงรุกโดยให้นายอำเภอมานำกำนันผู้ใหญ่บ้านเดินทางไปภาคกลาง เพื่อให้ไปดูการปลูกข้าวที่จังหวัดต่างๆ ทั้งชัยนาท และอยุธยา ซึ่งในขณะนั้นได้รับการส่งเสริมให้ปลูกข้าวนาปรัง ประสบความสำเร็จไปแล้ว เพื่อให้กลับมาอธิบายและถ่ายทอดข้อมูลเรื่องที่ได้ไปดูงานมาให้ชาวบ้านรับทราบ เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ

ปรากฏว่าในช่วงเวลานั้น ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้ให้ความสนใจการทำนา 2 ครั้ง เท่าใดนัก เพราะส่วนหนึ่งยังคงใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมือง ซึ่งอายุ 8 เดือนของข้าวพื้นเมืองนั้นไม่สามารถเอามาทำนาครั้งที่ 2 หรือนาปรังได้ แต่ทางรัฐก็ได้เข้ามาแนะนำข้าวพันธุ์ส่งเสริม ซึ่งในตอนนั้นเป็นข้าวพันธุ์ กข แต่ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำก็ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการทำนาปีละ 2 ครั้ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าทิศทาง การเข้ามาพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ตามทิศทางของการพัฒนาประเทศโดยรวม แต่ระดับการปฏิบัติ ในชุมชนจริงๆ ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

จากเหตุการณ์ที่ชลประทานปิดประตูระบายนํ้า และความต้องการส่งเสริมให้เกิดการปลูกข้าว 2 ครั้ง ทำให้ตำบลเกาะทวดได้รับงบประมาณช่วง “เงินผันของคึกฤทธิ์” ในปี 2518 มาเพื่อเป็นงบประมาณในการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร จึงเป็นโอกาสในการขุดเหมืองส่งน้ำเส้นแรกของตำบลในพื้นที่บ้านวัดโบสถ์ ซึ่งในครั้งนั้นเป็นการขุดด้วยแรงงานคนเป็นหลัก ในครั้งนั้นจึงได้ระยะทางเพียง 2 กิโลเมตร แต่ก็ช่วยให้ผืนนาใกล้เหมืองน้ำบางส่วนเริ่มกันมาทำนา 2 ครั้งตามการส่งเสริมบ้าง

งบประมาณก้อนนี้ยังทำให้เกาะทวดได้ถนนเชื่อมต่อกับพื้นที่ของตำบลกับถนนทางหลวงสายหลักที่เชื่อมระหว่างอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชและอำเภอปากพนัง การติดต่อด้านพื้นที่กับตลาด

ปากพียงของวัดโบสถ์จึงยิ่งลดความสำคัญลง เพราะการเดินทางสู่ศูนย์กลางของจังหวัดที่ตัวอำเภอเมืองไปเป็นอย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น

หลังจากนั้นช่วงราวพ.ศ. 2519 - 2520 เขื่อนน้ำก็ได้รับการปรับปรุงและต่อขยาย โดยงบประมาณพัฒนาในช่วงหลังของเร่งรัดพัฒนาชนบท ซึ่งมีอุปกรณ์และเครื่องมือที่พร้อมกว่า เขื่อนน้ำจึงมีขนาดกว้างขึ้นและมีระยะทางยาวขึ้น และได้รับการพัฒนาอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2544 โดยกรมชลประทานให้มีความกว้างเพิ่มจาก 5 เมตรเป็น 15 เมตร ส่งเสริมการทำนา 2 ครั้งของชาวนาที่วัดโบสถ์ก็ขยายตัวมากยิ่งขึ้น พร้อมๆ กับเริ่มเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูก

ข้าวพันธุ์ส่งเสริมที่เข้ามาในพื้นที่ เช่น พันธุ์ชัยนาท และชัยบุรี ซึ่งมีอายุเพียง 4 เดือน นอกจากทำให้การทำนาหวานเปลี่ยนเป็นแบบหวานน้ำตมแล้ว น้ำที่ใช้ในแปลงนาก็ต้องพึ่งพาน้ำจากระบบชลประทานเข้ามาช่วยเสริม นอกเหนือจากการอาศัยน้ำจากฝนเช่นในอดีต

การจำหน่ายผลผลิตข้าวที่ผลิตขึ้นในบ้านวัดโบสถ์ จะต่างจากในอดีตซึ่งมีการเก็บเข้ายุ้งฉางก่อนขาย แต่ในปัจจุบัน จะต้องขายข้าวเปลือกทันทีหลังจากรถเกี่ยวข้าวที่มารับจ้างเกี่ยวจัดการแยกข้าวเปลือกออกจากรวงใส่กระสอบให้ โดยโรงสีที่ชาวบ้านนิยมไปจำหน่ายก็จะเป็นโรงสีในพื้นที่ใกล้เคียง เช่นที่ตำบลชะเมา หรือที่ตำบลบางพุทรา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เนื่องจากในตำบลเกาะทวดไม่มีโรงสีรับซื้อข้าวขนาดใหญ่ตั้งอยู่ ส่วนครอบครัวที่จะเก็บข้าวที่ปลูกไว้กิน ก็จะทำข้าวเปลือกส่วนนั้นมาตากก่อนที่จะใส่กระสอบเก็บไว้ และจะนำออกไปให้โรงสีทำการสีให้เมื่อต้องการใช้ทีละส่วน¹

ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งของปากพียงที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในบ้านวัดโบสถ์คือ ช่วงเวลาที่ธุรกิจเลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นที่นิยม แม้ว่าพื้นที่ของวัดโบสถ์จะไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำอย่างที่หลายพื้นที่ของอำเภอปากพียงในช่วงนั้นทำ แต่ความสำเร็จของการลงทุนเลี้ยงกุ้งของชาวปากพียงโดยทั่วไป เป็นแรงกระตุ้นสำคัญให้คนที่วัดโบสถ์สนใจลงทุน รวมทั้งมีการย้ายออกไปหาพื้นที่ลงทุนในธุรกิจดังกล่าวด้วยการไปเช่าบ่อเพื่อลงทุนเลี้ยงกุ้ง

¹ ค่าจ้างสีข้าวของโรงสีคือ ไร่ข้าว แกลบ และข้าวสารบางส่วน เช่น ถ้าส่งข้าวเปลือกไปสีจำนวน 2 กระสอบ (ขนาดกระสอบปุย) ก็จะได้ข้าวสารกลับมาประมาณ 1 กระสอบ หรือประมาณ 48 กิโลกรัม

จนเมื่อธุรกิจกุ่มกูดำเริ่มเสื่อมลงพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกครั้งของปากพนัง ในการเข้ามาของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังฯ ได้เกิดขึ้นแล้ว โครงการฯ ได้เข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและอาชีพของวัดโบสถ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจนถึงในปัจจุบัน

บทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางตรงเช่น การเข้ามาสนับสนุนอาชีพการทำไร่นาสวนผสม ให้สมาชิกในหมู่บ้าน ช่วงประมาณปี 2545 หรือ ประมาณปี 2547 เข้ามาสำรวจเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเพิ่มเติม โดยการขยายเส้นเหมืองน้ำเดิมให้ดีขึ้น และจัดทำเหมืองน้ำเพิ่มให้อีก 2 เส้น ยาวประมาณเส้นละ 3 กิโลเมตร เพื่อให้การผันน้ำเข้าสู่ผืนนาได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น และมีความสะดวกสบายมากขึ้น เพราะระยะทางในการสูบน้ำน้อยลง ให้อำนวยต่อการทำนาทั้ง 2 ครั้งของชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

ส่วนบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางอ้อมเช่น โครงการชดเชยอาชีพให้แก่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการจัดแบ่งเขตน้ำในพื้นที่ปากพนัง ซึ่งนำพืชเศรษฐกิจประเภทปาล์มน้ำมันเข้ามาเผยแพร่ ทำให้ปาล์มน้ำมันเป็นพืชชนิดใหม่ที่ชาวปากพนัง รวมถึงบ้านวัดโบสถ์ต่างก็ให้ความสนใจ ด้วยเหตุผลเรื่องราคาปาล์มที่แพงขึ้นในช่วงพืชพลังงานทดแทนกำลังเป็นที่ต้องการ และเหตุผลเรื่องการเป็นพืชที่รัฐให้การสนับสนุน

กล่าวโดยสรุป จะพบว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของผู้ในบ้านวัดโบสถ์ ตำบลเกาะทวดซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งอำเภอปากพนังที่มีปฏิสัมพันธ์กับระบบทุนภายนอกมาโดยตลอดนับจากการเข้ามาพัฒนาพื้นที่บริเวณนี้ให้เป็นแหล่งผลิตข้าวเพื่อส่งออกในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อแนวโน้มทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนไปสู่การเป็นทุนนิยมอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยจะพบว่ามีการเริ่มทำอุตสาหกรรมประมงและนากุ้งในพื้นที่อำเภอปากพนังขึ้น ขณะเดียวกันชาวบ้านโบสถ์ก็เข้าไปลงทุนในธุรกิจนากุ้งเช่นเดียวกับชาวอำเภอปากพนังที่เข้าไปทำนากุ้งในพื้นที่ปากพนังฝั่งตะวันออกและตะวันตกบางส่วน หรือในช่วงนี้ที่บ้านโบสถ์เริ่มมีการเปลี่ยนที่นาเป็นพื้นที่สวนมากขึ้น ในขณะที่รุ่นลูกหลานของชาวนาที่นี่ต่างออกนอกพื้นที่และยกระดับทางสังคมด้วยการศึกษามากขึ้น และออกไปแสวงหาอาชีพที่ดีกว่าในเมืองใหญ่ ถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจที่มีความ

เหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทในสังคมไทยหลังจากดำเนินแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในช่วงปี 2500 เป็นต้น

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอำเภอปากพนังย่อมจะมีผลต่อชุมชนในหน่วยย่อยอย่างบ้านวัดโบสถ์ แต่ขณะเดียวกันชาวบ้านวัดโบสถ์เองก็มีการปรับตัวท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในระบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องได้อย่างน่าสนใจ มีกระบวนการเลือกรับปรับใช้ และสร้างโอกาสจากความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้ ซึ่งในบทต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับสังคมชาวนาที่วัดโบสถ์อย่างละเอียดต่อไป